

รูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง

ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

The Model of “Human” Development Through the Kam Fa Tradition
of Ban Pa Daeng, Nong Phayom Subdistrict, Taphan Hin District, Phichit Province.

(Received: May 27, 2025 Revised: June 10, 2025 Accepted: June 23, 2025)

สุขเกษม ขุนทอง¹

Sukkasem Khoonthong

กิตติศักดิ์ แห่งทอง²

Kittisak Thangthong,

จิตาภา คำตื้อ³

Chidapha Khamtue

อนิตะมงคล สมกิตติกานนท์⁴

Anitamongkol Somkittikanon,

มงคล สมกิตติกานนท์⁵

Mongkol Somkittikanon

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนและที่มาของประเพณีกำฟ้า และ 2) เพื่ออธิบายรูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเอกสาร และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1. ชาวไทยพวนมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่ประเทศลาวตอนเหนือและได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยครั้งแรก สมัยธนบุรี และอีกหลายครั้งในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในรูปของเครื่องราชบรรณาการ พวกเขามีความเชื่อ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

E-mail: ka_yanit22@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: kitti6122500@gmail.com

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

⁴ อาจารย์ประจำศูนย์ภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

⁵ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของ “เสียงฟ้าร้อง” พร้อมก็นำมาปรุงแต่งเป็นเรื่องเล่า เพื่ออธิบายวิถีผลิต โดยเฉพาะการทำนา อันเป็นที่มาของ “ประเพณีกำฟ้า” และประเพณีนี้ไม่เพียงเป็นการรักษาและฟื้นฟูซึ่งวิถี วัฒนธรรมแต่ยังเป็นการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างสร้างสรรค์

2. ประเพณีกำฟ้า คือ ฐานรากของการพัฒนา “คน” อันเป็นระบบคุณค่าที่เกิดจากสำนึกร่วมใน “ผีบรรพชน” ประเพณีนี้นำไปสู่กลไก “การเชื่อมประสาน” ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน โดยเฉพาะด้านรูปธรรม (จิตใจ) ในรูปของกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ที่มีรากเหง้าจากประวัติศาสตร์ร่วม และส่งเสริมให้เกิดความรักและความผูกพัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างเป็นองค์รวม

คำสำคัญ: การพัฒนา “คน”, ประเพณีกำฟ้า, วิถีวัฒนธรรมไทยพวน

Abstract

This study aims to: 1) investigate the history of the Thai Phuan people and the origins of the Kam Fa tradition, and 2) explain the model of “human” development through the Kam Fa tradition in Ban Pa Daeng, Nong Phayom Subdistrict, Taphan Hin District, Phichit Province. It is a documentary research study utilizing content analysis methods. The results shown that.

1. The Thai Phuan people originated in northern Laos and first migrated to settle in Thailand during the Thonburi period, with further migrations occurring in the early Rattanakosin era as part of royal tribute. They hold beliefs surrounding natural phenomena, particularly “thunder,” which they have woven into folklore to explain their agricultural way of life, specifically rice farming, which forms the basis for the “Kam Fa tradition.” This tradition not only preserves and revitalizes their cultural heritage but also serves as a creative means of passing these customs down from generation to generation.

2. The Kam Fa tradition serves as the foundation for “human” development, representing a value system rooted in a collective consciousness of “ancestral spirits.” This tradition facilitates the mechanism of “integration” in human relationships, particularly on a

tangible (psychological) level, within large kinship groups that share a common historical heritage. Furthermore, it fosters love and attachment, which are essential conditions for the formation of an interconnected structure encompassing economic, social, and political relationships in a holistic manner.

Keywords: The Human Development, Kam Fa Tradition, Thai Phuan Cultural Life

บทนำ

การพัฒนาชนบท เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารการพัฒนา ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ และถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา อย่างไรก็ตามการพัฒนาชนบทเป็นงานที่ยาก เสี่ยงและท้าทาย ดังที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทริธราชบรมนาถบพิตร เคยมีพระราชดำรัส แก่ นักพัฒนาของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ณ ที่พระที่นั่งอัมพรสถานไว้ว่า “การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่ยาก เป็นงานที่ต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถ ด้วยความฉลาด คือ ทั้งเฉลียว ทั้งฉลาด ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ มิได้มุ่งที่จะหากินด้วยวิธีการใดๆ ใครอยากหากินขอให้ลาออกจากตำแหน่งไปทำการค้าดีกว่า เพราะว่าทำผิดพลาดไปแล้ว บ้านเมืองเรารวมจมนแล้วเราอยู่ไม่ได้ก็เท่ากับเสียหายหมดทุกอย่าง” (ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2551, น.328) พระราชดำรัส ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เป็นการพัฒนากระแสหลักตามแนวทางของระบบทุนนิยม (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2561, น.145-146) กล่าวคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ โดยเร่งรัดการใช้ทรัพยากรจากพื้นที่ป่าไม้ ทั้งบนดิน และใต้ดิน มีการปรับปรุงที่ดิน

การพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์พืชและสัตว์ ในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้มนุษย์กลายเป็นผู้บริโภคที่สำคัญในวิถีวัฒนธรรมใหม่ ที่อาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มผลผลิต มีการเคลื่อนย้ายทุนทรัพยากร และแรงงานอย่างชัดเจน เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามจนเป็นพฤติกรรมบริโภคนิยม และอุทัย ปริญญาสุทธินันท์ ได้กล่าวต่อไปอีกว่า การพัฒนาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เต็มรูปแบบที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ ส่งผลต่อชุมชนท้องถิ่นที่ไม่สามารถปรับตัวและรักษาไว้ซึ่งวิถีวัฒนธรรมของตน มิให้สิ้นไหลไปตามกระแสหลัก โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง เกิดเป็นกระบวนทัศน์ที่ว่าด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคม (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2559, น.40) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ด้านคหศึกษานิววิทยา เนื่องจาก

เนื่องจากชาวบ้านเป็นกระจกส่องสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ด้านความคิด ด้านการกระทำ และผลของการกระทำ เป็นการสะท้อนสภาพวิถีความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมได้อย่างชัดเจนในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามบริบทเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ จะเป็นตัวกำหนดวิถีวัฒนธรรมของมนุษย์ (นิยพวรรณ พลวัฒน์ วรรณศิริ, 2550, น.16 และสุขเกษม ขุนทอง, 2557, น.1)

รูปแบบของวิถีวัฒนธรรมเฉพาะ (Cultural Traits) ที่เป็นของตนเอง การบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ และมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้นว่า ความผูกพันระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมเฉพาะของคนกลุ่มเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นภาพนิ่ง และมีความเป็นพลวัตของกลุ่มคนและวัฒนธรรม ถึงแม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม แต่คนก็สามารถข้ามไปมาระหว่างวัฒนธรรมได้ และการที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ จะบอกว่าตนเองเป็นใครนั้น ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย และเป็นการหล่อหลอมความรู้สึกร่วมกันในศึบรรพชน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของตำนานและหรือนิทานที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ร่วมที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกัน และตลอดรวมถึงจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดวิถีวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ โดยจะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือบางเรื่องราวที่มีนัยสำคัญต่อตนเองมาเป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ ให้เป็นไปตามคาดหวัง ซึ่งเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้เกิด “การพัฒนา” (จุฑาพรธร์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551, น.60 และ ศิราพร ณ ถลา, 2552, น.34, 181)

การพัฒนา “คน” บนฐานวิถีวัฒนธรรมจะแสดงออกมาในรูปของระบบผลิต ระบบความสัมพันธ์ และระบบคุณค่า ต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นั้นเริ่มจาก 1) ใช้กระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิดหรือวางแผน (Thinking or Planning) การลงมือปฏิบัติจริง (Acting) และการประเมินผล (Evaluating) กระบวนการพัฒนานี้ถือเป็นกลยุทธ์ หรือแนวทางที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนา และ/หรือประชาชน นำมาใช้เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการพัฒนา 2) กระบวนการพัฒนานี้จะนำไปสู่การพัฒนา “คน” ให้มี “คุณค่า” อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา และ 3) ในส่วนของการพัฒนา “คน” ตามกระบวนการพัฒนานั้น จะต้องดำเนินการผ่านกิจกรรมพัฒนาทั้งหลายที่เน้นการพัฒนา “คน” ด้านจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนา “คน” ด้านวัตถุ อย่างสมดุล (จุฑาพรธร์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551, น.60 และสุขเกษม ขุนทอง และฉิรวิทย์ ไพรมหานิยม, 2562, น.2)

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคนด้านจิตใจ (นามธรรม) กับวิถีวัฒนธรรมจะต้องทำหน้าร่วมกัน กล่าวคือ วิถีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดค่านิยมของคนในสังคม และคนในสังคมเป็นตัวกำหนดวิถีปฏิบัติที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา มีการผลิตซ้ำ มีการปรับเปลี่ยน และหรือสร้างวิถี

วัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤติ (ขัดแย้ง) ดังนั้น วิถีวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนยุทธวิธีสำหรับการปฏิบัติตน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนา “คน” ในลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยผู้วิจัยมุ่งอธิบายตามหลักสังคมวิทยา โดยวิธีทางประวัติศาสตร์ (ความเชื่อแบบดั้งเดิม) นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในระดับพื้นที่ให้สอดคล้องกับความเป็นพหุวัฒนธรรม อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษทางเลือกในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนและที่มาของประเพณีกำฟ้า
2. เพื่ออธิบายรูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอดงพวน จังหวัดพิจิตร

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ และ 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอดงพวน จังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์ คือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากเอกสาร และเป็นหมู่บ้านที่มีการรักษา พิธีกรรม และสืบทอดประเพณีกำฟ้ามาอย่างยาวนาน
2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยมุ่งที่จะอธิบายประเพณีกำฟ้า ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนา “คน” ทางด้านจิตใจ (นามธรรม) ในลักษณะโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง อำเภอดงพวน จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเอกสาร (Documents Research) คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนของการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนและที่มาของประเพณีกำฟ้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูล “หัตถ์ภูมิ” จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และบทความ

2. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน (รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน และ ดร.วิชุดา มาตันบุญ นักวิจัยชำนาญการพิเศษ) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3. สรุปประวัติศาสตร์ไทยพวนและที่มาของประเพณีกำฟ้า ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 อธิบายรูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการวิจัย

1. นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาอธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า

2. ใช้เทคนิคการอธิบาย (วิเคราะห์) ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

3. ตรวจสอบความถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน (ขั้นตอนที่ 1)

4. สรุป รูปแบบการพัฒนา “คน” ผ่านประเพณีกำฟ้า บ้านป่าแดง ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มชาติพันธุ์ “ไทยพวน” (นิตี ภวักรพันธุ์, 2547, น.55) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งเดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า ชาวไทยพวนได้อพยพ เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ครั้งแรกสมัยธนบุรี และอพยพเคลื่อนย้ายมาอีกหลายครั้งในช่วงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มไทยพวนได้ย้ายถิ่นมาจากเมืองพวน 2 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งแรก เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2325 สาเหตุเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสนับสนุนให้เมืองเวียงจันทน์เป็นศูนย์กลางในการควบคุมหัวเมืองลาวทั้งหลาย โดยเฉพาะหัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง การควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยรวมไปถึงการรวบรวมผู้คนและเครื่องราชบรรณาการนำมาถวาย ดังนั้น ไทยพวนจึงถูกกวาดต้อนไปไว้ที่เมืองสระบุรีในสมัยกรุงธนบุรี และครั้งที่สอง (บังอร ปิยะพันธุ์, 2541, น.40) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2335 เจ้านันทเสนได้ยกทัพไปตีเมืองพวนแล้วเลยไปตีเมืองแกลง ได้กวาดต้อนครัวลาวพวน และลาวทรงดำมาถวาย ครั้งหนึ่งจำนวนรวมกันประมาณ 4,000 เศษ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงให้ครัวลาวพวนตั้งแหล่งอยู่ที่บริเวณที่ตั้งโรงพยาบาลนครเฉลิมกรุง เรียกถนนบริเวณนั้นว่าถนนบ้านลาว มีศาลาโรงธรรม เรียกว่า ศาลาบ้านลาว และในปี พ.ศ. 2537 เจ้าเมืองพวนได้ส่งเครื่องราชบรรณาการมาสวามิภักดิ์ ถึงกระนั้นก็ตาม เมืองพวนยังคงเป็นปัญหาสำหรับราชสำนักไทยกับเวียดนามอยู่ ดังที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงมีพระราชสาส์นถึงเวียดนาม แจ้งให้ทราบว่าเมืองเวียงจันทน์ เมืองพวน เมืองเกิด เมืองไคร้ ที่เคยขึ้นแก่เวียดนามมาก่อน บัดนี้มาขึ้นกับกรุงเทพฯ แล้ว เจ้าเมืองเวียงจันทน์ องค์เก่าถึงแก่พิราลัย จึงได้แต่งตั้งเจ้านันทเสน ให้ครองเมืองเวียงจันทน์ เมื่อเมืองเวียงจันทน์กับเมืองพวนเกิดกรณีพิพาท เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปตีเมืองพวน ปรากฏว่ากองทัพเวียดนาม ได้ยกมารบกับเมืองเวียงจันทน์ ทางกรุงเทพฯ ก็อยากทราบเหตุผลจึงยกทัพขึ้นไปแต่ไม่ทันทัพ เนื่องจากเมืองเวียดนามกลับไปแล้ว จะไล่ติดตามไปถึงเมืองพวนครั้งก็ตามไปก็เกรงว่าจะล่วงเกินขัดสนเสียกัน แสดงว่าเมืองพวนนั้นเป็นเมืองใกล้เคียงแดนเวียดนามมากจนกลายเป็นดินแดนของการช่วงชิงอิทธิพลกันอยู่ ราชสำนักไทยจึงมีนโยบายนำประชาชนของเมืองนี้เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพื่อให้พ้นจากการรุกรานของเวียดนามหรือมิให้เป็นกำลังของเวียดนามต่อไป

การเข้ามาของกลุ่มไทยพวน (รุ่งลาววัลย์ สุขไมตรี, 2567, ออนไลน์) ณ พื้นที่อำเภอตะพานหิน สันนิษฐานว่าเมื่อก่อนพื้นที่ตั้งหมู่บ้านป่าทั้งหมด และเมื่อครัวพวนย้ายเข้ามาอยู่เลยเรียกกันจนติดปากว่า “บ้านป่าแดง” และได้นำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน และได้ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2457 ในประเด็นนี้เดิมไทยพวนบ้านป่าแดง ได้ย้ายครัวเรือนมาจากอำเภอบ้านหมี่ และอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยการย้ายมาครั้งแรกรั้น มีจำนวน 15 ครอบครัว และมีพระภิกษุ สามเณร ติดตามอีก 7 รูป ดังนี้ 1) ครอบครัวพ่อเผ่าสีทอง เรื่องรุ่ง 2) ครอบครัวพ่อเผ่าปิ่น แม่เผ่าปิ่น 3) ครอบครัวนายเกตุ นางมิ่ง (พ่อเคี่ยม แม่เคี่ยม) 4) ครอบครัวนายพัด นันทวงษ์ 5) ครอบครัวนายยิ้ม บุระตะ 6) ครอบครัวนายมา นางไซ พันถัน 7) ครอบครัวนายคำ นางมน ทิปะตะ 8) ครอบครัวนายชาน นางเต่า 9) ครอบครัวนายแดง นางทุน (พ่อตัน แม่ตัน) 10) ครอบครัวนายแหลม นางทุม สิบผุด(พ่อตัน แม่ตัน) 11) ครอบครัวพ่อเผ่าवाद สิบผุด 12) ครอบครัวนายบุญ นางพวง ผะเดิม (พ่อพี แม่พี) 13) ครอบครัวแม่เผ่านุ้ม 14) ครอบครัวแม่เผ่าเหล่า และ 15) ครอบครัวพ่อเผ่าขวัญ นันทวงษ์ ซึ่งการย้ายครั้งนั้นได้มีพระภิกษุและสามเณรร่วมเดินทางมาด้วย จำนวน 7 รูป ดังนี้ 1) หลวงพ่อวัง 2) สามเณรทัน บุระตะ 3) สามเณรทัด 4) สามเณรเทียน 5) สามเณรขาว 6) สามเณรมี และ 7) สามเณรอำ ฉุสรี

กาลเวลาผ่านไปเมื่อมีการติดต่อกับกลุ่มไทยพวนเดิมที่อำเภอบ้านหมี่ พบว่าพื้นที่อำเภอตะพานหินมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้มีการย้ายครัวเรือนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งสามารถตั้งเป็นหมู่บ้านป่าแดง หมู่ที่ 1 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2547 และได้แยกออกเป็นหมู่ที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2527 และต่อมาได้แยกออกเป็นหมู่ที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2530 ปัจจุบันบ้านป่าแดงเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีผู้อาศัยมากกว่า 1,000 ครอบครัว โดยบ้านป่าแดง ตั้งอยู่ตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ประเพณีกำฟ้า (รุ่งลาวัลย์ สุขไมตรี, 2567, ออนไลน์) จะเริ่มต้นเข้าวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีปฏิทิน ทุกครัวเรือนจะจัดอาหารคาวหวานไปถวายพระที่วัด มีการใส่บาตรพระด้วยข้าวหลาม ข้าวจี หลังจากถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์แล้ว มีการรับประทานอาหารร่วมกัน ช่วงกลางคืนจะมีงานพาข้าวแลง มีดนตรี มีการประกวดธิดากำฟ้า รูปแบบการจัดกิจกรรม จะกำหนดการจัดงานเป็น 2 วัน คือ วันกำด้อน (ขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3) เป็นวันเตรียมการก่อนวันงาน 1 วัน ทุกคนจะหยุดทำงานกลับบ้านยังบ้านเกิด ณ บ้านป่าแดง อำเภอตะพานหิน มีตั้งศาลพระภูมิบายศรีขอพรจากเทพดา เพื่อเผาข้าวหลามทิพย์ พร้อมทั้งโดยจัดเตรียมอาหารคาวหวาน ข้าวปุ้น (ขนมจีน) ไข่ทำบุญในรุ่งขึ้น ซึ่งเป็น “วันกำฟ้า” (ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3) เป็นวันงาน ตอนเช้ามีพิธีทำบุญใส่บาตรคู่ขวัญ ข้าว ตอนกลางวันแสดงการละเล่นพื้นบ้าน เช่น นางกวัก นางด้ง นางสาก และถ่อเส้า ฯลฯ ตอนเย็นจะนำข้าวปลาอาหารมารวมรับประทานกัน หรือที่เรียกว่า “พาข้าวแลง”

วัตถุประสงค์หลักของประเพณีกำฟ้า คือ เพื่อทำการเคารพฟ้า หรือการเคารพเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ตลอดรวมถึงการเคารพเทวดาผู้เป็นใหญ่ ผู้ศักดิ์สิทธิ์บนฟากฟ้า สำหรับวันงาน “กำฟ้า” นี้ชาวไทยพวนถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ด้วย ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบกันมาว่า ผู้ใดฝ่าฝืนทำงานในวัน “กำฟ้า” จะถูกฟ้าผ่า

พิธีกรรม วันขึ้น 2 ค่ำ ชาวไทยพวนเรียกว่า “วันกำด้อน” ทุกครัวเรือนจะพากันหยุดงานตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดิน เพื่อให้พวกหนุ่มสาวมาช่วยกันตำข้าวเพื่อทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) ไข่เลี้ยงดูกัน และทำข้าวจี เตรียมไว้สำหรับทำบุญตักบาตรตอนเช้าวันรุ่งขึ้น แต่ในบางท้องถิ่นจะทำข้าวหลามไว้สำหรับเลี้ยงดูและแจกให้กับญาติพี่น้อง และเอาไข่ทำบุตรตักบาตรในตอนเช้า สำหรับชาวไทยพวนบ้านป่าแดง วันกำด้อน บุตรหลานทุกคนที่ทำงานอยู่ต่างพื้นที่ต่างจังหวัด จะเดินทางกลับมาภูมิลำเนาเดิมเพื่อร่วมทำบุญและสนุกสนานกับญาติพี่น้องของตน ในวันที่ชาวบ้านจะนำข้าวสารข้าวเหนียว น้ำตาล ไข่ ไปรวมกันที่วัดห้วยเกตุเกษม (ป่าแดงเหนือ) เพื่อเข้ามงคลในพิธีสงฆ์ และพิธีพราหมณ์ทำการบวงสรวงเทพดา ก่อนที่จะทำการเผาข้าวหลาม และชาวบ้านป่าแดงในแต่ละคุ้มบ้านจะแต่งกายด้วยชุดผ้าพื้นเมืองแบบสมัยโบราณ หาบอาหารคาวหวานมาเลี้ยงต้อนรับผู้มาร่วมพิธีและรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเรียกว่า “งานพาข้าวแลง” จนถึงในเวลาค่ำคืน หนุ่มสาวก็พากันไปรวมตัวที่วัดร่วมร้องรำทำเพลง เล่นกีฬาประเพณีพื้นบ้าน เช่น เตะหมากเปีย ซี่มาหลังโกง ถ่อเส้า นางด้ง นางกวัก และต่อไถกันอย่างสนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะกันทั้งหมดบ้าน ซึ่งตามประเพณีนี้ เรียกว่า “ไปงันข้าวจี” ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่หรือคนที่มีครอบครัวแล้วที่อยู่ภายในครัวเรือน จะเอาไม้ไปเคาะเตาไฟแล้วกล่าวคำเป็นมงคลว่า “กำปลอก กำดีเน้อ ไช้บ่เอา ชกบย้อย ร้องบ่ตำกำปลอดกำดี กำเหย้ากำเอือน กำผู้ กำคน กำงัว กำควาย กำหมู หมา เปิดไถเน้อ”

วันขึ้น 3 ค่ำ ซึ่งเป็นวันพิธีก่าฟ้า ยังเชื่อกันอีกว่า เสี่ยงฟ้าร้องจะเป็นสิ่งบอกเหตุการณ์ (ทำนาย) เพราะฉะนั้น เขาจะคอยฟังเสียงร้องของฟ้าร้องว่าจะดังมาจากทิศไหน เขาก็กันว่า “เสี่ยงฟ้าร้อง คือ ฟ้าเปิดประตูน้ำ” เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำทำนาปี และทำให้คาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าควรจะทำนาข้าวหรือเร็วอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับฤดูกาลที่จะมาถึงอันใกล้นี้ เกี่ยวกับเสี่ยงฟ้าร้องนี้ มีผู้ป้อนทำนายกันต่อ ๆ มา “ก่าฟ้า” แยกออกเป็น 2 ทาง กล่าวคือ 1) การทำนายเกี่ยวกับอาชีพและความเป็นอยู่ ฟ้าร้องทางทิศเหนือหรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทำนายว่า ฝนจะดีทำนาได้ข้าวบริบูรณ์ จะมีมีศรีสุข ฟ้าร้องทางทิศใต้ ทำนายว่า ฝนจะแล้ง น้ำท่าไม่บริบูรณ์ การทำนาจะเสียหาย ฟ้าร้องทางทิศตะวันออก ทำนายว่า ฝนจะตกปานกลาง น้ำบริเวณที่ลุ่มดี นาที่ดอนจะเสียหาย ฟ้าร้องทางทิศตะวันตก ทำนายว่า จะเกิดแห้งแล้งฝนตกไม่แน่นอน ข้าวจะยาก หมากจะแพง 2) การทำนายเกี่ยวกับอาชีพและเหตุการณ์ ฟ้าร้องทางทิศเหนือ ทำนายว่า จะอดข้าว ฟ้าร้องทางทิศใต้ ทำนายว่า จะอดเกลือ ฟ้าร้องทางทิศตะวันตก ทำนายว่า จะต้องเอาจา (จอบ) ทำหอก คือ จะรบราฆ่าฟันกัน ฟ้าร้องทางทิศตะวันออก ทำนายว่า จะต้องเอาหอกทำจา คือ จะอยู่เย็นเป็นสุข ในวันก่าฟ้านี้ชาวไทยพวนจะนำอาหารคาวหวาน พร้อมข้าวหลามไปทำบุญเลี้ยงพระ และให้พราหมณ์ในหมู่บ้านทำพิธีสูขวัญจนเสร็จพิธี จากนั้นจะมีการละเล่นกีฬาพื้นบ้านขึ้นอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับเลี้ยงดูญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยียนก่อนที่จะอำลาเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

สรุปคนไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว และได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ครั้งแรกสมัยธนบุรี และอพยพเคลื่อนย้ายมาอีกหลายครั้งในช่วงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น โดยบรรพชนได้นำความกลัวเกี่ยวกับธรรมชาติ “เสี่ยงฟ้าร้อง” มาอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับวิถีผลิต “ปลูกข้าว” ซึ่งเป็นอาชีพหลัก อันเป็นที่มาของประเพณีก่าฟ้า ส่งผลต่อการถักทอสายสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน เพื่อลดช่องว่างความห่างของลูกหลานคนพวนที่มีรางเหง้าทางประวัติศาสตร์ร่วม เกิดเป็นทุนทางสังคมที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ขนาดใหญ่ เป็นการขับเคลื่อนให้เกิดเป็นพลังแห่งความสามัคคี ที่ทุกคนจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ ดังนี้

ระบบผลิต พบว่า บรรพชนได้ผลิต “ชุดความรู้ที่เกิดจากธรรมชาติ” นำมาสร้างเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นการตอกย้ำถึงฤดูกาลผลิต (ปลูกข้าว) ที่จะมาถึง เป็นการเตรียมพื้นที่ เตรียมเมล็ดพันธุ์ และเตรียมคน (กลุ่มเครือญาติที่เข้าร่วมงาน) ในรูปของการเอาเมื่อสามัคคี (เอาแรง) บนสายสัมพันธ์ (การใช้ฝายน้ำร่วมกัน/ผืนนาติดกัน) ในความเชื่อร่วมกัน เป็นการสร้างความสมานฉันท์ และยังเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Social Capital) ที่ถูกสร้างขึ้นบนภพมาของการเข้าร่วมกิจกรรม มีการผลิตซ้ำและส่งมอบทอดมรดกวิถีปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการทำให้เห็นและการแสดงให้ดู

ระบบคุณค่า พบว่า บรรพชนได้รังสรรค์ประเพณีกำฟ้าขึ้น บนความเชื่อในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ “เสียงฟ้าร้อง” คือ ภาวะวนการรวมคนพวนที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามาจัดความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการแสดงตัวตนต่อกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้รู้จักหน้าค่าตากัน ส่งผลต่อ “พลัง” ความเป็นหนึ่งเดียว

ระบบความสัมพันธ์ พบว่า การได้ร่วมทำบุญแค่พระภิกษุสงฆ์ และได้รับประทานอาหารร่วมกัน ตลอดรวมถึงการเล่นกีฬาพื้นบ้าน เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกทุกคน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน โดยใช้ความเชื่อมาเป็นกลไกการเชื่อมโยงจิตวิญญาณลูกหลานคนพวนให้มารวมตัวกัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลังทางสังคม (Social Force) ที่มีขนาดใหญ่ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยมองว่า เป็นการยากที่จะแยกประเพณีกำฟ้า ออกเป็นระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ออกจากกันได้ เนื่องจากทั้งสามระบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวซึ่งกันและกัน และเป็นการอธิบายถึงความมีตัวตนของคนพวน “ที่มีผีบรรพชนร่วมกัน”

2. ผลการอธิบายการพัฒนา “คน” บนฐานประเพณีกำฟ้า พบว่า บทสรุปของการอยู่ร่วมกันของคนพวน จะปรากฏออกมาในรูปของ “ทุนทางสังคม” มีการจัดระเบียบทางสังคม โดยระบบอาวุโส และที่มาของการประกอบพิธีกรรม กล่าวคือ บรรพชนได้นำเรื่องเล่าแบบ “มุขปาฐะ” มากำหนดเป็น “วิถีปฏิบัติ” ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดความสัมพันธ์ของคนพวน ซึ่งมีผีบรรพชนร่วมกัน มีการร้อยเรียงเรื่องเล่าที่กล่าวถึงอำนาจจากธรรมชาติ (ฟ้าร้อง) ที่ดลบันดาลให้มัญญา เพื่อผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภค ส่งผลต่อกระบวนการการพัฒนา “คน” ทางด้านจิตใจ (นามธรรม) ซึ่งปรากฏออกมาในลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประเพณีกำฟ้า คือ การขอร้องอันวอนต่อธรรมชาติ ให้ฝนตกตามฤดูกาล เป็นการเตรียมตัวของกลุ่มเกษตรกร (เตรียมที่นา เตรียมเมล็ดพันธุ์) และการได้เข้าร่วมในประเพณี คือ การได้พบกลุ่มเครือญาติ (การเอาเมื่อสามัคคี) ส่งผลต่อผลผลิตที่จะเกิดขึ้นในรอบฤดูเก็บเกี่ยว ในประเด็นนี้ คนพวนนำอาหารมาถวายพระ ตลอดรวมถึงการร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทุนทางอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างจิตสำนึกในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน และน้ำ) ด้วยความเคารพ อ่อนน้อม รู้คุณค่า มีการแบ่งปันส่วนเกินให้กับกลุ่มสมาชิกภายใน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอันดีเครือญาติ

2.2 ด้านสังคม พบว่า กลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ (รากเหง้าเดียวกัน) ได้เข้าร่วมประเพณีกำฟ้า คือ กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มชาติพันธุ์พวน (ทรัพยากรมนุษย์) ให้เป็นหนึ่งเดียว มีเปิดพื้นที่ทางสังคม (การเฉลิม

ฉลอง) ให้กับกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่รุ่นปัจจุบันได้มีที่ยืน และสิ่งสำคัญ คือ เพื่อประกาศว่าให้คนพวนบ้านป่าแดง ได้รู้ว่า “เรามีบรรพชนอยู่ที่ประเทศลาว” และที่กล่าวมา คือ กระบวนการสร้าง “พลังแห่งความสามัคคี” ซึ่งเป็นพลังสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนสังคมในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (จิตใจดีงาม)

2.3 ด้านการเมือง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์พวนเคารพต่อระบอบอาวุโส และหรือผู้นำ (เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ในประเด็นของจัดประเพณีกำฟ้า เป็นการแสดงออกถึงการเข้ามามีส่วนร่วม (การรวมตัว) มีการบ่งบอกถึงตำแหน่งทางสังคม (ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม) พร้อมกับการเข้ามาทำหน้าที่เริ่มตั้งแต่ระดับครัวเรือนถึงระดับชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่น (ด้านจิต) สำหรับการอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง มีการส่งเสริม สนับสนุน รักษาไว้ซึ่งแบบแผนแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ และในประเด็นที่ “ผู้นำ” จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นการสื่อกลางการประกอบพิธีตามความเชื่อ คือ กระบวนการต่อยังถึงความมั่นคงทางด้านจิตใจว่า “คนพวนจะไม่ทิ้งกัน”

สรุป ประเพณีกำฟ้ามีความเกี่ยวข้องกับระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบสังคม เป็นทุนทางสังคม ที่แสดงถึงเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกันทางสังคม (Social Support) ขณะเกิดวิกฤติจากธรรมชาติ (ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล) ส่งผลร้ายต่อระบบเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และชุมชน ดังนั้น ผู้นำในรุ่นปัจจุบันจึงต้องผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เพื่อการกลับคืนสู่สภาวะปกติทางด้านจิตใจ พร้อมกับสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สังคม ซึ่งคนพวนทุกคนต้องออกมาแสดงบทบาท (การมีส่วนร่วม) และหน้าที่ (พฤติกรรม) โดยผู้นำ จะต้องออกมาแสดงความรับผิดชอบ (ประกอบพิธีกรรม) เป็นการรักษาไว้ซึ่งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มาอธิบายความด้านคุณภาพและคุณธรรม

1. คนที่มีคุณภาพ พบว่า คนพวนมีความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมมนุษย์ ผ่านประเพณีกำฟ้า โดยใช้พิธีกรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ที่นำมาใช้ในการสื่อสาร เพื่อนำสมาชิกเข้าร่วมในประเพณีฯ และหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยบรรพชน คือ กระบวนการพัฒนา “คน” ให้มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียว

2. คนที่มีคุณธรรม พบว่า คนพวนทุกคนจะประพฤติตัวอยู่ในกรอบแห่ง “กฎเกณฑ์ทางสังคม” คือ การให้เกียรติ และการเคารพต่อระบอบบรรพชน และระบอบอาวุโสภายในชุมชนของตนเอง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประเพณีกำฟ้าจะวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในธรรมชาติ ซึ่งบรรพชนได้สร้างชุดความรู้ โดยการผูกเรื่องเล่า ที่ได้ประสบพบเจอ (เสียวฟ้าร้อง) ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร (ข้าว) โดยการนำเรื่องเล่ามา ร้อยเรียงให้ประกอบพิธีกรรม (กำฟ้า) เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงฤดูกาลผลิต (ทำนา) อันเป็นกระบวนการสร้างขวัญและกำลังใจ พร้อมกับการพัฒนาคนด้านจิตใจให้เป็นหนึ่งเดียวสำหรับการอยู่ร่วมกัน และสิ่งสำคัญ คือ การเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชนวนได้รู้จักบรรพชนของตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน (ศิริพร ณ ถลาง, 2552 : 366) ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยม ที่ได้รับการเรียนรู้มาและถ่ายทอดจากบรรพชนผ่านสัญลักษณ์ทางประเพณี (เอกลักษณ์เฉพาะ) ตลอดจนถึงการเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมของสมาชิก (ชูศักดิ์ วิทยาภัก, 2561, น.121) และพิธีกรรมยังมีความเป็นปัจเจกกรรมกัน มีกระบวนการสร้างและผลิตซ้ำทางสัญลักษณ์ ที่ให้ความสำคัญกับผู้นำในมุมมองของการนำเสนอเนื้อสสาร (Cognitive Aspect) และในมุมมองของพลังอารมณ์ (Emotive Aspect) เป็นภาษาสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายผ่านการปลุกเร้าอารมณ์ ในบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์ของสมาชิก” (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2559, น.52) และมีความสอดคล้องกับจิตวิทยาทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ที่ได้ให้ความหมายว่า เป็นสิ่งที่ถูกผลิตและครอบงำโดยภาษา วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือเป็นสิ่งที่ตกอยู่ภายใต้ของพลังของสัญชาตญาณในจิตใต้สำนึก (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2559, น.49)

2. การพัฒนา “คน” บนฐานวิถีวัฒนธรรมชนวน (กำฟ้า) พบว่า คนชนวนได้นำระบบผลิต คือ “ชุดความรู้ที่เกิดจากบรรพชน” นำมาสร้างเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ในรูปของการจัดการทางสังคม ที่ทำให้คนชนวนทุกคนที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมมีจิตในที่ตั้งามบนพื้นฐานของความเชื่อที่เกิดจากธรรมชาติ (ฟ้าร้อง) ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านจิตใจในการอยู่ร่วมกันอย่างแน่นแฟ้น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความความไว้วางใจ และเพื่อการอยู่ร่วมกันบน “บรรทัดฐานทางสังคม” (Social Norms) (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2559, น.69) ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการประกอบพิธีกรรมเริ่มในระดับครัวเรือน และต่อเนื่องถึงชุมชน (กลุ่มเครือข่ายที่มีรากเหง้า) เป็นกระบวนการสร้างอำนาจแห่งความศักดิ์สิทธิ์ (ความเชื่อ) เพื่อการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) มีการถ่ายทอดค่านิยม อุดมการณ์ บนภาพมายาที่บรรพชนได้กำหนดขึ้น ผ่านการยินยอมของสมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมประเพณี และกลายเป็นสภาพที่ถูกครอบงำ และการถูกครอบงำที่เกิดขึ้นไม่สามารถถูกส่งกลับคืนไปยังผู้ครอบงำได้ เพราะความเข้าใจในสภาพการณ์และความสัมพันธ์ที่มีต่อสมาชิกทุกคน โดยผู้นำจะนำประเพณีที่บรรพชนได้รังสรรค์ขึ้น เป็นเครื่องมือในการ

ครอบงำ ที่ทำให้ความสัมพันธ์ร่วมในประเพณีกำฟ้าเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ โดยสมาชิกจะไม่ต้องตัวกำลึงถูกครอบงำ (สุภากรค์ จันทวานิช, 2559, น. 240) พร้อมทั้งส่งมอบทอดมรดกวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการทำให้เห็นและการแสดงให้ดู เป็นการตอกย้ำว่า “เรามีบรรพชนร่วมกัน” เกี่ยวข้องกับการพัฒนา “คน” ด้านจิตใจ (นามธรรม) ที่ปรากฏออกมาทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ (ฤดูกาล) เป็นการตอกย้ำถึงการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ และป่า) ด้วยความเคารพ อ่อนน้อม รู้คุณค่า เป็นระบบคุณค่าที่สร้างจิตสำนึกในเรื่องของการแบ่งปันส่วนเกิน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่คนมั่งทุกคนต้องออกมาดูแลซึ่งกันและกันและกันฉันท์พี่น้อง อันเป็นลักษณะเด่นของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในอดีต และยังสามารถใช้เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนดำเนินไปสู่การพัฒนา “คน” สำหรับการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ มีความกลมเกลียวที่เรียกว่า “ความผูกพันทางสังคม” (Social Ties) (ชุตินา ขวาลคุณธรรม และสุดารัตน์ แซ่ม้า, 2562, น.25)

“ความผูกพันทางสังคม” คือ หัวใจสำคัญสำหรับการพัฒนา “คน” ในกรอบของการบริหารจัดการตนเองทางสังคม เป็นบรรทัดฐานที่จะทำให้สังคมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ได้ถูกดำเนินไปบนความสัมพันธ์ของสมาชิกที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแบ่งบทบาทและหน้าที่ สิ่งเหล่านี้ถือเป็น “ทุน” ที่จะเป็พื้นฐานในการสร้างความร่วมมือในกิจกรรมอื่นๆ และเป็นพลังในการขับเคลื่อนต่อการพัฒนา “คน” ด้านจิตใจในกรอบการเมือง (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะสังคมศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2559, น.69-97) เป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาวะของความเป็นผู้นำ (ตามธรรมชาติ) ที่จะต้องออกมาปกป้องสมาชิกของตนเอง มีการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง และในประเด็นนี้ประเพณีกำฟ้า คือ แนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ที่ภาครัฐจะต้องคิ่้นอำนาจ คิ่่นสิทธิอันชอบธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความรู้สึก และอารมณ์ ซึ่งเป็น “วิถีความเชื่อแบบดั้งเดิม” อันจะทำให้ชุมชนมิเกิดความภาคภูมิใจ

ความศรัทธา และเกิดความเชื่อมั่นในวิถีคิด วิธีการ และวิถีทำ บนฐานวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับระบบคุณค่า ระบบผลิต และระบบความสัมพันธ์ อันเป็หัวใจสำคัญของการพัฒนา “คน” บนฐานของความเป็นพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางด้านจิตใจสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สุขเกษม ขุนทอง, 2561, น.62) ได้อย่างมีแบบแผนหรือวิถีปฏิบัติที่ถูกหล่อหลอม ผ่านสื่อทางภาษา และสัญลักษณ์ เพื่อรักษาไว้ซึ่งโครงสร้างแห่งความสัมพันธ์ของคนที่บรรพชนได้สร้างขึ้นมา กล่าวคือ ชุมชนมีวิถีวัฒนธรรมที่หล่อหลอมความรู้สึก ความคิด และวิถีปฏิบัติของสมาชิกให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีแบบแผน กลมกลืน และสามัคคี (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ 2559, น.11) และคำว่า “วัฒนธรรม” เป็คำที่อธิบายความหมายที่เข้าใจตรงกันในปัจจุบัน คือ การเพาะปลูก การเจริญเติบโต และหรือการรอกงาม อันเป็คุณลักษณะเด่นที่นำมากำหนดแนวทาง “การพัฒนา” และเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามาก็คือ การพัฒนา “คน” (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2551, น.328)

ข้อเสนอแนะการวิจัยเชิงนโยบาย

การพัฒนาชุมชนที่เกิดจากพื้นฐานวิถีวัฒนธรรม สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงพัฒนาสังคม สำนักงานรัฐมนตรี และจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในระดับจังหวัด เพื่อกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยอาศัยความเข้มแข็งของวัฒนธรรม (ทุนทางวัฒนธรรม) และเครือข่ายทางสังคม (ทุนทางสังคม) เข้ามาเป็นกลไกเชื่อมประสานกับการพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญในประเด็นชุดความรู้ที่มีลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม สอดคล้องกับการทำวิจัย เรื่อง “อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมไทยพวน” สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่จังหวัดพิจิตร
2. บ้านป่าแดง (ไทยพวน) มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ ผ้าทอพื้นเมืองอันเลื่องชื่อของจังหวัดพิจิตร สอดคล้องกับการทำวิจัย เรื่อง ต่อยอดอดีตวิถีวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวนสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

เอกสารอ้างอิง

- โกมาตริ จิงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2559). *วิถีชุมชน เครื่องมือ 7 ชั้น ทำทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก.* (พิมพ์ครั้งที่ 12). สุขศาลา.
- จุฑาพรรค (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). *วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุดิมา ขวาลคุณธรรม และสุดารัตน์ แซ่ม้า. (2562). *ศึกษาการบัญชีต้นทุนในพิธีการบำเพ็ญกุศลศพหมั่ง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ชูศักดิ์ วิทยากัด. (2561). *นิเวศวิทยามนุษย์ : การศึกษาสิ่งแวดล้อมในมิติของสังคมและวัฒนธรรม.* ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2551). *การบริหารการพัฒนา ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติ ภัวครพันธ์. (2547). *แปลงความทรงจำ “ไต” สร้างความเป็นไทย.* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นียบรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม.* เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- บ้งอร ปิยะพันธ์. (2541). *ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์.* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งลาวัลย์ สุขไมตรี. (2567). *ประเพณีกีฬาชาวไทยพวนบ้านป่าแดง ครั้งที่ 43*. สืบค้น 18 เมษายน 2567. <https://www.npy.go.th/travel/685>
- ศิริพร ณ กลาง. (2552). *ทฤษฎีจิตวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ส. เอเชียเพรส.
- สุขเกษม ขุนทอง. (2557). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) อำเภอพบพระ จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- _____. (2561). *แนวทางการป้องกันพฤติกรรมมิจฉาชีพเสพยาเสพติดบนฐานจารีตมั่งแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนโรงเรียนบ้านเจดีย์โคะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุขเกษม ขุนทอง และฉวีวิทย์ ไชยมหานิยม. (2562). *ประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ปริญาสุทธอินทร์. (2561). *การพัฒนาชุมชน : แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบันและกรณีศึกษา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.